

Donum vitae

Instrucțiune despre respectul față de viața umană care se naște și despre demnitatea procreației

Răspunsuri la câteva întrebări de actualitate

Premisă

Congregația pentru Doctrina Credenței a fost interpelată de diferite conferințe episcopale și de episcopi, teologi, medici și oameni de știință cu privire la conformitatea cu principiile moralei catolice a tehnicilor biomedicale care fac posibil să se intervină în faza inițială a vieții ființei umane și chiar în procesele procreației. Prezenta instrucțiune, care este rod al unei vaste consultări și, mai ales, al unei atente evaluări a declarațiilor episcopatelor, nu intenționează să repropună toată învățătura Bisericii despre demnitatea vieții umane care se naște și despre procreație, ci să ofere, în lumina doctrinei precedente a magisteriului, răspunsuri specifice la principalele întrebări ridicate în această privință. Expunerea este orânduită în felul următor: în introducere se face apel la principiile fundamentale de ordin antropologic și moral, necesare pentru o evaluare adecvată a problemelor și pentru elaborarea răspunsurilor la întrebări; prima parte are ca temă respectul față de viața umană încă din primul moment al existenței sale; partea a doua abordează interogativele morale ridicate de intervențiile tehnicii asupra procreației umane; în partea a treia sunt oferite câteva orientări cu privire la raporturile dintre legea morală și legea civilă în ceea ce privește respectul datorat embrionilor și fetoșilor umani în legătură cu legitimitatea tehnicilor de procreație artificială.*

**În vocabularul biologiei, termenii de “zigot”, “pre-embrion”, “embrion” și “făt” pot indica stadii succesive ale dezvoltării ființei umane. Prezenta instrucțiune folosește în mod liber acești termeni, atribuindu-le o relevanță etică identică, pentru a desemna rodul, vizibil sau nu, al zămislirii umane, din primul moment al existenței sale până la naștere. Motivul acestei folosiri este clarificat de text (cf. I,1).*

Introducere

1. Cercetarea biomedicală și învățătura Bisericii

Darul vieții pe care Dumnezeu, Creator și Tată, l-a încredințat omului, îi impune acestuia să devină conștient de inestimabila sa valoare și să-și asume responsabilitatea în acest sens: acest principiu fundamental trebuie să stea în centrul reflecției, pentru a clarifica și rezolva problemele morale ridicate de intervențiile artificiale asupra vieții care se naște și asupra proceselor procreației. Datorită progresului științelor biologice și medicale, omul poate

dispune de resurse terapeutice din ce în ce mai eficace, dar poate și să se confrunte cu puteri noi, ale căror consecințe asupra vieții umane chiar în începutul său și în primele sale stadii nu pot fi prevăzute. Diferite proceduri fac posibil astăzi să se intervină nu numai pentru a asista, ci și pentru a domina procesele procreației. Astfel de tehnici pot îngădui omului “să aibă în mână soarta sa”, dar îl expun și “tentației de a merge dincolo de limitele unei dominări raționale asupra naturii”[1]. Deși constituie un progres în serviciul omului, ele comportă și riscuri grave. De aceea, mulți cer stăruitor ca în intervențiile asupra procreației să fie salvate valorile și drepturile persoanei umane. Aceste cereri de clarificare și de norme care să orienteze nu provin numai din partea credincioșilor, ci și din partea acelor care recunosc Bisericii, “expertă în umanitate”[2], o misiune în slujba “civilizației iubirii”[3] și a vieții.

Magisteriul Bisericii nu intervine în numele unei competențe deosebite în domeniul științelor experimentale; dar, după ce a luat cunoștință despre datele cercetării și tehnicii, intenționează să propună, în virtutea misiunii sale evanghelice și a datoriei sale apostolice, doctrina morală care răspunde demnității persoanei și vocației sale integrale, expunând criteriile de judecată morală cu privire la aplicațiile cercetării științifice și ale tehnicii, în mod deosebit în ceea ce privește viața umană și începuturile ei. Fără îndoială aceste criterii sunt: respectul, apărarea și promovarea omului, “dreptul său primar și fundamental” la viață[4], demnitatea sa de persoană, înzestrată cu suflet spiritual și cu responsabilitate morală[5] și chemată la beatifica unire cu Dumnezeu. Intervenția Bisericii și în acest domeniu este inspirată de iubirea pe care o datorează omului, ajutându-l să recunoască și să respecte drepturile și obligațiile sale. Această iubire se hrănește din izvoarele iubirii lui Cristos: contemplând misterul Cuvântului întrupat, Biserica cunoaște și “misterul omului”[6]; anunțând evanghelia mântuirii, face cunoscută omului demnitatea sa și îl invită să descopere pe deplin adevărul său. Astfel, Biserica propune legea divină pentru a înfăptui lucrarea de adevăr și de eliberare. De fapt, din bunătate – pentru a-i arăta calea vieții – Dumnezeu le-a dat oamenilor poruncile sale și harul ca să le urmeze; și tot din bunătate – ca să-l ajute să persevereze pe această cale – Dumnezeu oferă totdeauna fiecăruia iertarea sa. Cristos are milă de infirmitățile noastre: el este Creatorul și Răscumpărătorul nostru. Fie ca Duhul său să deschidă sufletele la darul păcii care vine de la Dumnezeu și la înțelegerea poruncilor sale.

2. Știința și tehnica în serviciul persoanei umane

Dumnezeu a creat omul după chipul și asemănarea sa: “bărbat și femeie i-a creat” (*Gen* 1,27), încredințându-le lor misiunea de “a stăpâni pământul” (*Gen* 1,28). Cercetarea științifică de bază și cea aplicată constituie o expresie semnificativă a acestei stăpâniri a omului asupra creației. Știința și tehnica, prețioase resurse ale omului atunci când sunt puse în slujba sa și îi promovează dezvoltarea integrală în folosul tuturor, nu pot indica singure sensul existenței și al progresului uman. Fiind orânduite pentru om, de la care primesc originea și dezvoltarea, ca atare, ele preiau de la persoană și din valorile sale morale sensul finalităților lor și conștientizarea limitelor lor.

De aceea, ar fi iluzorie revendicarea neutralității morale a cercetării științifice și a aplicațiilor sale; pe de altă parte, nu se pot deduce criterii orientative din simpla eficiență tehnică, din

utilitatea ce o poate aduce unora în dauna altora sau, mai rău încă, din ideologiile dominante. De aceea, știința și tehnica cer, prin însăși semnificația lor intrinsecă, respectarea necondiționată a criteriilor fundamentale ale moralității: adică, trebuie să fie în serviciul persoanei umane, a drepturilor sale inalienabile și a binelui său adevărat și integral după planul și voința lui Dumnezeu[7]. Dezvoltarea rapidă a descoperirilor tehnologice face mai urgentă această exigență de a respecta principiile amintite: știința fără conștiința slujirii celuilalt nu poate duce decât la ruina omului. “Timpul nostru, mai mult decât secolele trecute, are nevoie de această înțelepciune, pentru ca toate noile sale descoperiri să devină mai umane. De fapt, este în pericol viitorul omenirii, dacă nu se trezesc oameni mai înțelepți”[8].

3. Antropologia și intervențiile în domeniul biomedicinii

Care criterii morale trebuie aplicate pentru a clarifica problemele puse astăzi în domeniul biomedicinii? Răspunsul la această întrebare presupune o concepție adecvată despre natura persoanei umane în dimensiunea sa corporală.

Într-adevăr, numai pe linia adevăratei sale naturi, persoana umană se poate realiza ca “totalitate unificată”[9]: iar această natură este, în același timp, corporală și spirituală. În virtutea unirii sale substanțiale cu un suflet spiritual, trupul uman nu poate fi considerat doar ca un complex de țesuturi, organe și funcții, nici nu poate fi evaluat la fel ca trupul animalelor, ci este parte constitutivă a persoanei, care se manifestă și se exprimă prin el. Legea morală naturală exprimă și prescrie finalitățile, drepturile și obligațiile care se bazează pe natura corporală și spirituală a persoanei umane. De aceea, această lege nu poate fi considerată ca o normă pur biologică, ci trebuie să fie definită ca ordine rațională conform căreia omul este chemat de Creator să conducă și să ordoneze viața și acțiunile sale și, într-un mod special, să folosească și să dispună de trupul său[10]. Din aceste principii se poate deduce o primă consecință: o intervenție asupra corpului uman nu atinge doar țesuturile, organele și funcțiile lor, ci implică însăși persoana la diferite niveluri; deci comportă o semnificație și o responsabilitate morală, chiar dacă nu într-un mod deschis, dar real. Ioan Paul al II-lea cerea cu insistență Asociației Mondiale a Medicilor: “Fiecare persoană umană, în însușirea sa absolut unică, nu este constituită doar din spirit, ci și din trup, astfel că în trup și prin intermediul trupului este atinsă însăși persoana umană în realitatea sa concretă. A respecta demnitatea omului înseamnă, prin urmare, a salva această identitate a omului, *corpore et anima unus*, după cum afirma Conciliul Vatican II (*Gaudium et spes*, 14,1). Pe baza acestei viziuni antropologice trebuie să se găsească criteriile fundamentale pentru deciziile care trebuie luate, atunci când este vorba despre intervenții care nu sunt strict terapeutice, de exemplu, intervențiile ce au ca scop ameliorarea condiției biologice umane”[11].

Biologia și medicina, în aplicațiile lor, participă la binele integral al vieții umane atunci când vin în ajutorul persoanei lovite de boală și infirmitate, respectând demnitatea sa de creatură a lui Dumnezeu. Nici un biolog sau medic nu poate să pretindă în mod rațional, în virtutea competenței sale științifice, să decidă asupra originii și destinului oamenilor. Această normă

trebuie aplicată într-un mod special în sfera sexualității și a procreației, în care bărbatul și femeia pun în act valorile fundamentale ale iubirii și ale vieții. Dumnezeu, care este iubire și viață, a înscris în bărbat și în femeie chemarea de a participa într-un mod special la misterul său de comuniune personală și la opera sa de Creator și de Tată[12]. Iată de ce căsătoria posedă bunuri și valori specifice: unire și procreație, care se bucură de atâta demnitate încât nu se pot în nici un fel compara cu ceea ce se găsește la celelalte grade inferioare de viață. Aceste bunuri și aceste semnificații, care aparțin persoanei, determină, din punct de vedere moral, sensul și limitele intervențiilor artificiale asupra procreației și asupra apariției vieții umane. Aceste intervenții nu trebuie refuzate întrucât sunt artificiale. Ca atare ele dau mărturie despre cât de valoroasă este arta medicală, însă trebuie evaluate sub profil moral cu referire la demnitatea persoanei umane chemate să realizeze vocația divină la darul iubirii și la darul vieții.

4. Criterii fundamentale pentru o judecată morală

Valorile fundamentale corelate cu tehnicile de procreație artificială umană sunt două: viața ființei umane chemată la existență și originalitatea transmiterii sale în cadrul căsătoriei. Judecata morală asupra acestor metode de procreație artificială va trebui să fie formulată, așadar, făcând referire la aceste valori.

Viața fizică, prin care a început în lume cursul evenimentelor umane, nu epuizează, desigur, în sine toată valoarea persoanei și nici nu reprezintă binele suprem al omului chemat la veșnicie. Cu toate acestea, constituie într-un anumit mod valoarea “fundamentală”, tocmai pentru că pe viața fizică se fundamentează și se dezvoltă toate celelalte valori ale persoanei[13]. Inviolabilitatea dreptului la viață al ființei umane inocente, “din momentul conceperii până la moarte”[14] este un semn și o exigență a inviolabilității persoanei umane, căreia Creatorul i-a oferit darul vieții. Față de transmiterea altor forme de viață din univers, transmiterea vieții umane are o originalitate a sa, care provine din însăși originalitatea persoanei umane. “Și, întrucât transmiterea vieții umane este încredințată din natură unui act personal și conștient al altor oameni, din acest motiv, acest act este supus legilor preasfinte ale lui Dumnezeu, legi imutabile și inviolabile, care trebuie recunoscute și observate. De aceea nu se pot folosi mijloace și nu se pot urma metode care pot fi licite în transmiterea vieții plantelor și animalelor”[15].

Progresele tehnicii au făcut posibilă astăzi o procreație fără raportul sexual, prin întâlnirea *in vitro* a celulelor germinale prelevate mai înainte de la bărbat și de la femeie. Dar ceea ce din punct de vedere tehnic este posibil, nu înseamnă că poate fi admis din punct de vedere moral. De aceea reflecția rațională asupra valorilor fundamentale ale vieții și ale procreației umane este absolut necesară pentru a formula evaluarea morală cu privire la aceste intervenții ale tehnicii asupra ființei omului chiar din primele stadii ale dezvoltării sale.

5. Învățăturile magisteriului

Din partea sa, magisteriul Bisericii, chiar și în acest domeniu, oferă rațiunii umane lumina revelației: doctrina despre om învățată de magisteriu conține multe elemente care fac lumină în problemele abordate. Din momentul zămisirii, viața fiecărei ființe umane trebuie respectată în mod absolut, întrucât omul este pe pământ creatura unică pe care Dumnezeu a “voit-o pentru ea însăși”[16] și sufletul spiritual al fiecărui om este “creat imediat” de Dumnezeu[17]; toată ființa sa poartă imaginea Creatorului. Viața umană este sacră pentru că încă de la începutul său “cere acțiunea creatoare a lui Dumnezeu”[18] și rămâne pentru totdeauna într-o relație specială cu Creatorul, scopul său unic[19]. Numai Dumnezeu este Domnul vieții de la începutul și până la sfârșitul ei: nimeni, în nici o circumstanță, nu-și poate revendica dreptul de a distruge în mod direct o ființă umană nevinovată[20]. Procreația umană cere o colaborare responsabilă a soților cu iubirea fecundă a lui Dumnezeu[21]; darul vieții umane trebuie să se realizeze în căsătorie prin actele proprii și exclusive ale soților, conform legilor înscrise în persoanele lor și în unirea lor[22].

I. RESPECTUL FAȚĂ DE EMBRIONII UMANI

O reflecție atentă asupra acestei învățături a magisteriului și asupra datelor rațiunii amintite mai sus permite să se dea răspuns multiplelor probleme morale ridicate de intervențiile tehnice asupra ființei umane în fazele inițiale ale vieții sale și asupra proceselor zămisirii sale.

1. Ce respect este datorat embrionului uman, ținând cont de natura sa și de identitatea sa?

Ființa umană trebuie respectată ca persoană chiar din primul moment al existenței sale. Punerea în act a procedurilor de fecundare artificială a făcut posibile diferite intervenții pe embrionii și pe feteșii umani. Scopurile urmărite sunt de diferite feluri: diagnostice și terapeutice, științifice și comerciale. Din toate acestea apar probleme grave. Se poate vorbi despre un drept la experiment pe embrionii umani în vederea cercetării științifice? Ce norme sau ce legislație trebuie elaborate în această materie? Răspunsul la aceste probleme presupune o reflecție aprofundată despre natura și identitatea proprie – se vorbește despre “statutul” – embrionului uman.

Din partea sa, Biserica la Conciliul Vatican II a propus din nou omului contemporan doctrina sa constantă și sigură conform căreia “viața, o dată concepută, trebuie să fie protejată cu cea mai mare grijă; iar avortul, precum și infanticidul sunt delictive îngrozitoare”[23]. Mai recent, *Carta drepturilor familiei*, publicată de Sfântul Scaun, sublinia: “Viața umană trebuie respectată și protejată în mod absolut din momentul conceperii”[24].

Această congregație cunoaște discuțiile actuale despre începutul vieții umane, despre individualitatea ființei umane și despre identitatea persoanei umane. Ea reamintește

învățăturile conținute în *Declarația despre avortul procurat*: “Din momentul în care ovulul este fecundat, începe o nouă viață care nu este aceea a tatălui sau a mamei, dar a unei noi ființe umane care se dezvoltă pe cont propriu. Nu va fi niciodată umană dacă nu este încă de atunci. Acestui fapt evident din totdeauna... știința genetică modernă îi aduce confirmări prețioase. Ea a demonstrat cum din primul moment este fixată structura sau programul genetic al acestei ființe vii: evident, un om înzestrat cu toate notele sale caracteristice deja bine determinate. De la fecundare a început aventura unei vieți umane: fiecare din marile sale capacități cere timp pentru a se orândui corect și pentru a fi gata de a acționa”[25]. Această doctrină rămâne validă și este de altfel confirmată, dacă mai este nevoie, de recente descoperiri ale biologiei umane care recunoaște că în zigotul* care provine din fecundare s-a constituit deja identitatea biologică a unui nou individ uman. Desigur, nici un indiciu dedus din experimente nu poate fi prin sine însuși suficient pentru a recunoaște un suflet spiritual; cu toate acestea, concluziile științei despre embrionul uman ne dau elemente prețioase pentru a descoperi cu ajutorul rațiunii o prezență personală chiar din acest prim moment al apariției unei vieți umane: atunci, cum un individ uman să nu fie și persoană umană? Magisteriul nu s-a angajat în mod expres într-o afirmație cu caracter filozofic, ci reafirmă în mod constant condamnarea morală a oricărui avort procurat. Această învățătură nu s-a schimbat și este imutabilă[26].

Așadar, rodul zămislirii umane din primul moment al existenței sale, adică de la constituirea zigotului, cere respectul necondiționat care este datorat din punct de vedere moral ființei umane în totalitatea sa corporală și spirituală. Ființa umană trebuie respectată și tratată ca persoană încă de la zămislire și deci chiar din acel moment trebuie să i se recunoască drepturile persoanei, printre care înainte de toate dreptul inviolabil al oricărei ființe umane nevinovate la viață. Aceste afirmații doctrinare dau criteriul fundamental pentru soluționarea diferitelor probleme ridicate de dezvoltarea științelor biomedicale în acest domeniu: întrucât trebuie tratat ca persoană, embrionul va trebui să fie și apărat în integritatea sa, îngrijit și vindecat, pe cât este posibil, ca oricare altă ființă umană în cadrul asistenței medicale.

* Zigotul este celula care provine din fuziunea celor doi gameți.

2. Diagnoza prenatală este licită din punct de vedere moral?

Dacă diagnoza prenatală respectă viața și integritatea embrionului sau a fătului uman și este îndreptată spre salvarea sau spre vindecarea sa individuală, răspunsul este afirmativ.

Diagnoza prenatală poate, de fapt, să facă cunoscute condițiile embrionului sau ale fătului atunci când acesta este încă în sânul mamei; permite sau îngăduie să se prevadă anumite intervenții terapeutice, medicale sau chirurgicale, în mod mai precoce și mai eficiente. Astfel de diagnoză este licită dacă metodele folosite, cu consimțământul părinților informați în mod adecvat, salvează viața și integritatea embrionului și a mamei sale, evitând riscuri disproporționate și pentru unul și pentru altul[27]. Însă ea este în mod grav în contrast cu legea morală atunci când are în vedere, în funcție de rezultate, provocarea unui avort: o diagnoză care atestă existența unei malformații sau a unei maladii ereditare nu trebuie să

echivaleze cu o sentință de moarte. De aceea, femeia care cere diagnoza cu intenția determinată de a face avort în cazul în care rezultatul confirmă existența unei malformații sau anomalii, comite o acțiune în mod grav ilicită. La fel, acționează în mod contrar moralei soțul sau rudele sau oricare altul, atunci când ar îndemna sau ar impune femeii însărcinate diagnoza cu aceeași intenție de a ajunge eventual la avort. De asemenea, este responsabil de colaborare ilicită specialistul care făcând diagnoza și comunicând rezultatul contribuie în mod voit la stabilirea sau la favorizarea legăturii dintre diagnoza prenatală și avort. În sfârșit, trebuie condamnate, ca violare a dreptului la viață a celui care trebuie să se nască și ca încălcare a drepturilor și datorii prioritare ale soților, o directivă sau un program al autorității civile și sanitare sau al organizațiilor științifice care, într-un oarecare mod, favorizează legătura dintre diagnoza prenatală și avort sau chiar cer femeilor gravide să se supună diagnozei prenatale planificate în scopul eliminării fetoșilor afectați sau purtători de malformații ori boli ereditare.

3. Intervențiile terapeutice asupra embrionului uman sunt licite?

Ca în cazul oricărei intervenții medicale asupra pacienților, *trebuie să se considere ca licite intervențiile asupra embrionului uman cu condiția ca să se respecte viața și integritatea embrionului, să nu comporte riscuri disproporționate pentru el, dar să fie finalizate spre vindecarea sa, spre ameliorarea condițiilor sale de sănătate și spre supraviețuirea sa individuală.* Oricare ar fi genul de terapie medicală, chirurgicală sau de alt tip, se cere consimțământul liber și informat al părinților, conform normelor deontologice prevăzute în cazul copiilor. Aplicarea acestui principiu moral poate cere precauții delicate și speciale fiind vorba despre viața embrionară sau de fetus. Legitimitatea și criteriile unor astfel de intervenții au fost exprimate clar de Ioan Paul al II-lea: “O intervenție strict terapeutică ce are în vedere vindecarea de diferite boli, precum cele datorate defectelor cromozomiale, este, în linie de principiu, de dorit, dat fiind faptul că tinde să realizeze adevărata promovare a bunăstării personale a individului, fără a aduce daună integrității sale sau a-i deteriora condițiile de viață. O astfel de intervenție se plasează, de fapt, în logica tradiției morale creștine”[28].

4. Cum trebuie evaluate din punct de vedere moral cercetarea și experiențele* pe embrioni și pe fetoși umani?

Cercetarea medicală trebuie să se abțină de la intervențiile asupra embrionilor vii, dacă nu există certitudinea morală că nu se aduce daună nici vieții, nici integrității celui care trebuie să se nască și mamei și dacă părinții nu și-au dat consimțământul, liber și informat, pentru intervenția pe embrion. De aici rezultă că orice cercetare, chiar dacă este limitată la simpla observare a embrionului, devine ilicită atunci când, prin metodele folosite sau prin efectele provocate, implică un risc pentru integritatea fizică sau viața embrionului. Cât privește experiențele, dată fiind distincția generală dintre cele cu finalitate nu în mod direct terapeutică și cele în mod clar terapeutice pentru subiect, mai trebuie să facem distincție și între experiențele făcute pe embrioni încă vii și experiențele făcute pe embrioni morți. *Dacă sunt vii, viabili sau nu, trebuie să fie respectați ca orice persoană umană: experiențele pe embrioni care nu sunt direct terapeutice sunt ilicite*[29]. Nici o finalitate, fie ea și nobilă, cum

este previziunea unei utilități pentru știință, pentru alte ființe umane sau pentru societate, nu poate să justifice în nici un mod experiențele pe embrioni sau fetuși umani vii, viabili sau nu, în sânul matern sau în afara lui. Consimțământul informat, cerut în mod normal pentru experimentul clinic pe adult, nu poate fi dat de părinți, care nu pot dispune nici de integritatea fizică, nici de viața celui care se va naște. Pe de altă parte, experiențele pe embrioni sau fetuși presupun totdeauna riscul, ba chiar de cele mai multe ori previziunea sigură a unei daune pentru integritatea lor fizică sau de-a dreptul previziunea morții lor. Folosirea embrionului uman sau a fătului ca obiect sau instrument pentru experiențe reprezintă un delict față de demnitatea lor de ființe umane care au dreptul la același respect datorat copilului deja născut și oricărei persoane umane.

Carta drepturilor familiei, publicată de Sfântul Scaun, afirmă: “Respectul pentru demnitatea ființei umane exclude orice fel de manipulare experimentală sau de exploatare a embrionului uman”[30]. Practica de a menține în viață embrioni umani, *in vivo* sau *in vitro*, în scopuri experimentale sau comerciale, este întru totul împotriva demnității umane. În cazul experiențelor în mod clar terapeutice, adică atunci când este vorba despre terapii experimentale care au în vedere binele embrionului cu scopul de a-i salva viața într-o tentativă extremă, și în lipsa altor terapii valide, poate fi licită recurgerea la medicamente sau la proceduri care nu au fost încă cu totul confirmate[31].

Cadavrele embrionilor sau fetușilor umani, avortați în mod voit sau nu, trebuie să fie respectate ca și rămășițele pământești ale celorlalte ființe umane. În special nu pot fi obiect de mutilări sau autopsie dacă moartea lor nu a fost certificată și fără consimțământul părinților sau al mamei. În plus trebuie respectată totdeauna norma morală care exclude orice legătură cu avortul voluntar și să fie evitat pericolul scandalului. Și în cazul fetușilor morți, ca și pentru cadavrele persoanelor adulte, orice practică având caracter comercial trebuie să fie considerată ilicită și trebuie să fie interzisă.

*Întrucât termenii “cercetare” și “experimentare” sunt folosiți frecvent în mod echivalent și ambiguu, considerăm că trebuie precizată semnificația atribuită lor în documentul prezent.

1) Prin *cercetare* se înțelege orice procedeu inductivo-deductiv, orientat spre promovarea observației sistematice a unui anumit fenomen în domeniul uman sau spre verificarea unei ipoteze care provine din observațiile precedente.

2) Prin *experimentare* se înțelege orice cercetare, în care ființa umană (în diferitele stadii ale existenței sale: embrion, făt, copil sau adult) reprezintă obiectul prin care sau asupra căruia se intenționează verificarea efectului, în acel moment necunoscut sau încă necunoscut bine, a unui anumit tratament (de exemplu: farmaceutic, teratogen, chirurgical etc.).

5. Cum trebuie evaluată moral folosirea în scopul cercetării a embrionilor obținuți prin fecundarea “in vitro”?

Embrionii umani obținuți *in vitro* sunt ființe umane și subiecți de drept: demnitatea și dreptul lor la viață trebuie să fie respectate chiar din primul moment al existenței lor. *Este imoral a produce embrioni umani destinați să fie folosiți ca “material biologic” disponibil.* În practica obișnuită a fecundării *in vitro* nu toți embrionii sunt transferați în corpul femeii; unii sunt distruși. Așa cum condamnă avortul procurat, Biserica interzice și atentarea la viața acestor ființe umane. *Este necesar a denunța gravitatea deosebită a distrugerii voluntare a embrionilor umani, obținuți in vitro în scopul cercetării fie prin fecundare artificială, fie prin “fisiune gemelară”.* Acționând în felul acesta, cercetătorul se substituie lui Dumnezeu și, chiar dacă nu are conștiința acestui fapt, se face stăpânul sorții celorlalți, întrucât alege în mod arbitrar pe cel care să trăiască și pe cel care să fie trimis la moarte și suprimă ființele umane fără apărare.

Metodele de observație sau de experimentare, ce cauzează daune sau impun riscuri grave și disproporționate embrionilor obținuți *in vitro*, sunt ilicite din punct de vedere moral din aceleași motive. Orice ființă umană trebuie respectată pentru ea însăși și nu poate fi redusă la o simplă valoare instrumentală în avantajul altuia. *De aceea nu este conform moralei expunerea în mod deliberat la moarte a embrionilor umani obținuți “in vitro”.* Ca urmare a faptului că au fost produși *in vitro*, acești embrioni, care nu sunt transferați în corpul mamei și sunt numiți “supranumerari”, rămân expuși unei sorți absurde, fără posibilitatea de a le oferi căi sigure de supraviețuire care să fie urmate în mod licit.

6. Cum trebuie judecate celelalte procedee de manipulare a embrionilor în legătură cu “tehnicele de reproducere umană”?

Tehnicele de fecundare *in vitro* pot deschide posibilitatea altor forme de manipulare biologică sau genetică a embrionilor umani, cum sunt: tentativele sau proiectele de fecundare dintre gameții umani și animalii și de gestație a embrionilor umani în utere de animale; ipoteza sau proiectul de a face utere artificiale pentru embrionul uman. *Aceste procedee sunt contrare demnității ființei umane proprie embrionului și, în același timp, lezează dreptul oricărei persoane de a fi concepută și de a se naște în cadrul căsătoriei și din căsătorie[32].* Chiar și tentativele sau ipotezele îndreptate spre obținerea unei ființe umane fără nici o legătură cu sexualitatea prin “fisiune gemelară”, clonare, partogeneză, trebuie considerate contrare moralei, întrucât contrastează cu demnitatea atât a procreației umane, cât și a unirii conjugale.

Congelarea embrionilor, chiar dacă se efectuează pentru a garanta conservarea în viață a embrionului (crioconservare), constituie o ofensă față de respectul datorat ființelor umane, întrucât le expune la riscuri grave de moarte sau de daună pentru integritatea lor fizică, le lipsește cel puțin în mod temporar de primirea și de gestația maternă și le pune într-o situație susceptibilă de ofense ulterioare și manipulări.

Unele tentative de intervenție asupra patrimoniului cromozomial sau genetic nu sunt terapeutice, ci au în vedere producerea de ființe umane selecționate după sex sau alte calități prestabilite. Aceste manipulări sunt contrare demnității personale a ființei umane, integrității

și identității sale. Așadar, nu pot fi în nici un fel justificate în vederea unor eventuale consecințe benefice pentru omenirea viitoare[33]. Fiecare persoană trebuie să fie respectată pentru ea însăși: în aceasta constă demnitatea și dreptul fiecărei ființe umane chiar de la începutul său.

II. INTERVENȚII ASUPRA PROCREAȚIEI UMANE

Prin “procreație artificială” sau “fecundare artificială” se înțeleg aici diferitele proceduri tehnice care au în vedere obținerea unei concepții umane în mod diferit de unirea sexuală a bărbatului și a femeii. Instrucțiunea tratează despre fecundarea unui ovul în eprubetă (fecundare *in vitro*) și despre inseminarea artificială prin transferul în căile genitale ale femeii a spermei recoltate anterior.

Un punct preliminar pentru evaluarea morală a acestor tehnici este dat de considerarea circumstanțelor și consecințelor pe care le comportă în ordinea respectului datorat embrionului uman. Utilizarea practicii de fecundare *in vitro* cere numeroase fecundări și distrugerii de embrioni umani. Chiar și astăzi presupune în mod obișnuit o hiperovulație a femeii: sunt prelevate mai multe ovule, fecundate și apoi cultivate *in vitro* timp de câteva zile. De obicei, nu sunt transferate toate în căile genitale ale femeii; unii dintre embrioni, numiți obișnuit “supranumerari”, sunt distruși sau congelați. Dintre embrionii implantați, unii sunt sacrificați din diverse motivații eugenetice, economice sau psihologice. Această distrugere voluntară a ființelor umane sau folosirea lor în diferite scopuri, în detrimentul integrității și vieții lor, este contrară doctrinei deja amintite a avortului procurat. Raportul dintre fecundarea *in vitro* și eliminarea voluntară a embrionilor umani se verifică destul de frecvent. Acest lucru este semnificativ: prin aceste procedee, cu finalități care se contrazic, viața și moartea sunt supuse deciziilor omului, care este constituit astfel autorul vieții și al morții. Această legătură dinamică dintre violență și dominare poate să rămână neobservată chiar de cei care, voind să se folosească de arta medicală, în realitate îi fac deservicii. De aceea, atât faptele amintite, cât și legătura dintre ele, lipsită de simțăminte omenești, trebuie să fie luate în considerație în mod clar, pentru a face o evaluare morală asupra metodei FIVET (fecundarea ovulelor *in vitro* și transferul embrionului): mentalitatea abortivă care a făcut-o posibilă, conduce astfel, vrând nevrând, la dominarea omului asupra vieții și a morții semenilor săi, care poate duce la o formă radicală de “eugenie”.

Oricum, astfel de abuzuri nu ne scutesc de o aprofundată și ulterioară reflecție etică asupra tehnicilor de procreație artificială considerate în ele însele, făcând abstracție, pe cât posibil, de distrugerea embrionilor produși *in vitro*. În prezenta instrucțiune sunt luate în considerație, în primul rând, fecundarea artificială heteroloagă (II,1-3)*, și, după aceea, cele ce sunt legate de fecundarea artificială omoloagă (II,4-6)**.

Înainte de a formula judecata morală asupra acestor două probleme, sunt expuse principiile și valorile care determină evaluarea morală a fiecăreia dintre aceste proceduri.

*Prin denumirea de *fecundare artificială heteroloagă*, instrucțiunea înțelege tehnicile orientate pentru a obține, în mod artificial, o concepere umană, plecând de la gameți proveniți cel puțin de la un donator, altul decât soții uniți în căsătorie. Aceste tehnici pot fi de două feluri:

- a) *FIVET heteroloagă*: tehnica orientată spre obținerea unei concepere umane prin întâlnirea *in vitro* a gameților prelevați cel puțin de la un donator diferit de cei doi soți uniți în căsătorie;
- b) *Inseminarea artificială heteroloagă*: tehnica orientată spre obținerea unei concepere umane prin intermediul transferului în căile genitale ale femeii a spermei recoltate anterior de la un donator diferit de soț.

** Prin *fecundarea sau procreația artificială omoloagă*, instrucțiunea înțelege tehnica orientată spre obținerea unei concepere umane pornind de la gameții celor doi soți uniți în căsătorie. Fecundarea artificială omoloagă poate fi făcută prin două metode diferite:

- a) *FIVET omoloagă*: tehnica orientată spre a obține o concepere umană prin întâlnirea *in vitro* a gameților soților uniți în căsătorie;
- b) *Inseminarea artificială omoloagă*: tehnica orientată spre a obține o concepere umană prin transferarea în căile genitale ale unei femei căsătorite a spermei recoltate anterior de la soț.

A. Fecundarea artificială heteroloagă

1. De ce procreația umană trebuie să aibă loc în cadrul căsătoriei?

Orice ființă umană trebuie primită totdeauna ca un dar și o binecuvântare a lui Dumnezeu. Totuși trebuie spus că din punct de vedere moral o procreație cu adevărat responsabilă față de copilul care se va naște trebuie să fie rodul căsătoriei.

Procreația umană posedă, de fapt, caracteristici specifice în virtutea demnității părinților și a copiilor: procreația unei noi persoane, prin care bărbatul și femeia colaborează cu puterea Creatorului, va trebui să fie rodul și semnul dăruirii reciproce personale a soților, a iubirii și fidelității lor[34]. *Fidelitatea soților, în unitatea căsătoriei, comportă respectarea dreptului celor doi de a deveni tată și mamă numai unul prin celălalt.* Copilul are dreptul să fie zămislit, purtat în sân, adus pe lume și educat în cadrul căsătoriei: acesta numai făcând referire la părinții săi în mod sigur și public poate să-și cunoască identitatea sa și să ajungă la formarea și maturitatea sa umană. Părinții găsesc în copil o confirmare și o completare a dăruirii lor reciproce: el este imaginea vie a iubirii lor, semnul permanent al unirii lor conjugale, sinteza vie și indisolubilă a paternității și a maternității lor[35]. În virtutea vocației și responsabilităților sociale ale persoanei, binele copiilor și al părinților contribuie la binele societății civile; vitalitatea și echilibrul societății cer ca fiii să vină pe lume în sânul unei familii și ca aceasta să fie fundamentată în mod stabil pe căsătorie. Tradiția Bisericii și

reflecția antropologică recunosc în căsătorie și în unitatea sa indisolubilă singurul loc demn pentru o procreație cu adevărat responsabilă.

2. Fecundarea artificială heteroloagă este conformă cu demnitatea soților și cu adevărul căsătoriei?

În FIVET și în inseminarea artificială heteroloagă, conceperea umană este obținută prin întâlnirea gameților a cel puțin unui donator diferit de soții care sunt uniți în căsătorie. *Fecundarea artificială heteroloagă este contrară unității căsătoriei, demnității soților, vocației proprii părinților și dreptului copilului de a fi zămislit și adus pe lume în căsătorie și prin căsătorie*[36]. Respectarea unității căsătoriei și a fidelității conjugale cere zămisirea copilului în familie; legătura existentă între cei căsătoriți atribuie soților, în mod obiectiv și inalienabil, dreptul exclusiv de a deveni tată și mamă numai unul prin celălalt[37]. Recurgerea la gameții unei terțe persoane, pentru a avea la dispoziție sperma sau ovulul, constituie o violare a îndatoririi reciproce a soților și o lipsă gravă față de acea proprietate esențială a căsătoriei, care este unitatea sa. Fecundarea artificială heteroloagă lezează drepturile copilului, îl lipsesc de relația filială cu originile sale părintești și poate stăvilă maturizarea identității sale personale. În plus, constituie o ofensă adusă vocației comune a soților, care sunt chemați la paternitate și maternitate: privează în mod obiectiv fecunditatea conjugală de unitatea și integritatea sa; creează și manifestă o ruptură între legătura de sânge din zămislire, legătura de sânge din sarcină și datoria educației. Astfel de alterare a relațiilor personale în interiorul familiei are repercusiuni și asupra societății civile: ceea ce amenință unitatea și stabilitatea familiei este izvor de disensiuni, de dezordine și de nedreptăți în întreaga viață socială. *Aceste motive conduc la o judecată morală negativă asupra fecundării artificiale heteroloage: de aceea, din punct de vedere moral, este ilicită fecundarea unei femei cu sperma unui donator altul decât soțul său și fecundarea cu sperma soțului a unui ovul care nu provine de la soția sa. În plus, fecundarea artificială a unei femei necăsătorite, nubilă sau văduvă, oricare ar fi donatorul, nu poate fi justificată din punct de vedere moral.*

Dorința de a avea un copil, iubirea soților care întâmpină dificultatea sterilității perpetue, de care nu pot să se vindece, constituie motivații de înțeles; dar intențiile bune din punct de vedere subiectiv nu fac fecundarea artificială heteroloagă conformă cu proprietățile obiective și inalienabile ale căsătoriei, și nici cu respectarea drepturilor copilului și ale soților.

3. Maternitatea “substitutivă”* este licită din punct de vedere moral?

Nu, din aceleași motive care duc la refuzarea fecundării artificiale heteroloage: căci este contrară unității căsătoriei și demnității procreației persoanei umane. Maternitatea substitutivă reprezintă o lipsă obiectivă față de obligațiile iubirii materne, ale fidelității conjugale și ale maternității responsabile; ofensează demnitatea și dreptul copilului de a fi zămislit, purtat în sân, adus pe lume și educat de părinții săi; și mai creează o diviziune în detrimentul familiilor între elementele fizice, psihice și morale care le constituie.

*Sub denumirea de “mamă substitutivă” instrucțiunea înțelege: a) femeia care poartă în sânul ei un embrion, implantat în uterul său și care îi este străin din punct de vedere genetic, întrucât este obținut prin unirea gameților de la “donatori” străini, cu angajarea de a încredința copilul după ce se naște, celui care a comandat sarcina sau cu care a încheiat un contract; b) femeia care poartă în sânul ei un embrion la procrearea căruia a contribuit cu donarea ovulului său, fecundat prin inseminare cu sperma unui donator diferit de soțul său, cu angajarea de a încredința copilul, după ce se naște, celui care a comandat sarcina sau cu care a încheiat un contract.

B. Fecundarea artificială omoloagă

Fecundarea artificială heteroloagă fiind declarată inacceptabilă, se pune întrebarea cum evaluăm, din punct de vedere moral, procedeele de fecundare artificială omoloagă: FIVET și inseminarea artificială între soți. Este necesar să se clarifice mai întâi o problemă de principiu.

4. Ce legătură este cerută din punct de vedere moral între procreație și actul conjugal?

a) Învățătura Bisericii despre căsătorie și despre procreația umană afirmă “legătura de nedespărțit, pe care a voit-o Dumnezeu și pe care omul nu poate să o rupă din inițiativa sa, între cele două semnificații ale actului conjugal: semnificația de unitate și semnificația procreativă. Într-adevăr, prin structura sa intimă, actul conjugal, în timp ce-i unește pe soți într-o legătură foarte profundă, îi face capabili să dea naștere unei vieți noi, după legile înscrise în ființele lor de bărbat și de femeie”[38]. Acest principiu, fundamentat pe natura căsătoriei și pe legătura intimă a bunurilor sale, are consecințe importante pe planul paternității și maternității responsabile. “Salvând aceste două aspecte esențiale, ale unității și ale procreației, actul conjugal păstrează integral sensul iubirii reciproce și adevărate și orânduiește ei către înalta vocație a omului la paternitate”[39]. Aceeași doctrină referitoare la legătura care există între semnificațiile actului conjugal și bunurile căsătoriei clarifică problema morală a fecundării artificiale omoloage, deoarece “nu este niciodată permis a separa aceste aspecte diferite până la a exclude în mod pozitiv fie intenția procreativă, fie raportul conjugal”[40]. Contracepția privează în mod intenționat actul conjugal de deschiderea sa spre procreație și creează în felul acesta o disociere voluntară de finalitățile căsătoriei. Fecundarea artificială omoloagă, căreia îi urmează o procreație care nu este rodul unui act specific de unire conjugală, face în mod obiectiv o separație analoagă între bunurile și semnificațiile căsătoriei. Din aceste motive, *fecundarea este voită în mod licit atunci când este finalizată a “actului conjugal apt pentru nașterea copilului pentru care este orânduită căsătoria prin natura sa și prin care soții devin un singur trup”*[41]. *Însă procreația este lipsită din punct de vedere moral de perfecțiunea sa atunci când nu este voită ca rod al actului conjugal, și deci al gestului specific al unirii soților.*

b) Valoarea morală a intimei legături existente între bunurile căsătoriei și semnificațiile actului conjugal se fundamentează pe unitatea ființei umane, unitate care rezultă din trupul și sufletul spiritual[42]. Soții își exprimă în mod reciproc iubirea lor personală în “limbajul trupului”, care comportă în mod clar o semnificație “matrimonială”[43]. Actul conjugal, prin care soții își manifestă reciproc dăruirea de sine, exprimă în același timp deschiderea la darul vieții: este un act în mod indivizibil corporal și spiritual. În trup și prin trup soții își exercită căsătoria și pot deveni tată și mamă. Pentru a respecta limbajul trupurilor și generozitatea lor naturală, unirea conjugală trebuie să aibă loc în respectarea deschiderii spre procreație, iar procreația unei persoane trebuie să fie rodul și punctul final al iubirii conjugale. Originea ființei umane rezultă astfel dintr-o procreație “legată de unirea nu numai biologică, ci și spirituală a părinților uniți în legătura căsătoriei”[44]. O fecundare obținută în afara trupului soților rămâne în ea însăși lipsită de sensurile și valorile ce se exprimă în limbajul trupului și în unirea persoanelor umane.

c) Numai respectarea legăturii care există între semnificațiile actului conjugal și respectarea unității ființei umane fac să existe o procreație conformă demnității persoanei. În originea sa unică și irepetabilă, copilul trebuie să fie respectat și recunoscut ca egal în demnitate personală cu cei care îi dau viața. Persoana umană trebuie să fie primită în gestul de unire și de iubire a părinților săi; de aceea, nașterea unui copil trebuie să fie rodul dăruirii reciproce[45] care se realizează în actul conjugal în care soții colaborează ca servitori, și nu ca stăpâni, la opera iubirii Creatorului[46]. Originea unei persoane umane este, în realitate, rezultatul unei dăruiri. Copilul zămislit trebuie să fie rodul iubirii părinților săi. Nu poate fi voit, nici conceput ca produsul unei intervenții de tehnici medicale și biologice: aceasta ar echivala cu reducerea lui la a deveni obiect al unei tehnologii științifice. Nimeni nu poate să supună venirea pe lume a unui copil condițiilor de eficiență tehnică evaluabile conform parametrilor de control și de dominare. *Relevanța morală a legăturii existente între semnificațiile actului conjugal și bunurile căsătoriei, unitatea ființei umane și demnitatea originii sale cer ca procreația unei persoane umane să fie rodul actului conjugal specific iubirii dintre soți.* Astfel, legătura care există între procreație și actul conjugal se arată de mare importanță pe plan antropologic și moral și clarifică pozițiile magisteriului în ceea ce privește fecundarea artificială omoloagă.

5. Fecundarea omoloagă “in vitro” este licită din punct de vedere moral?

Răspunsul la această întrebare este strict legat de principiile amintite până acum. Desigur, nu se pot ignora aspirațiile legitime ale soților sterili; pentru unii, recurgerea la FIVET omoloagă apare ca unicul mijloc pentru obținerea unui copil dorit în mod sincer. Se pune întrebarea dacă în aceste situații globalitatea vieții conjugale nu este suficientă pentru a asigura demnitatea cerută de procreația umană. Se știe că FIVET nu poate înlocui absența actelor conjugale[47] și nu poate fi preferată actelor specifice unirii conjugale, din cauza riscurilor ce se pot verifica pentru copil și neplăcerilor pe care le implică procedura. Dar se cere să ne întrebăm dacă, în imposibilitatea de a aduce remedii în alt mod sterilității, care este cauză de suferință, fecundarea omoloagă *in vitro* nu poate constitui un ajutor, dacă nu chiar o terapie, fapt pentru care i s-ar putea admite caracterul licit din punct de vedere moral. Dorința de a

avea un copil sau cel puțin dispoziția de a transmite viața este o exigență necesară din punct de vedere moral pentru o procreație umană responsabilă. Însă această intenție bună nu este suficientă pentru a trage după aceea concluzia că este licită între soți fecundarea *in vitro*. Procedura FIVET trebuie judecată în ea însăși și nu poate fi schimbat calificativul său moral definitiv nici de totalitatea vieții conjugale în care aceasta se înscrie, nici de actele conjugale care o pot preceda sau urma[48].

S-a amintit deja că, în circumstanțele în care este practică obișnuit, FIVET implică distrugerea ființelor umane, fapt contrar doctrinei deja amintite despre caracterul ilicit al avortului[49]. Dar, chiar și în cazul în care s-ar lua orice precauție pentru a evita moartea embrionilor umani, FIVET omoloagă comportă disocierea gesturilor din actul conjugal care privesc fecundarea umană. Astfel, natura proprie a FIVET omoloagă trebuie să fie considerată făcând abstracție de legătura cu avortul procurat. FIVET omoloagă este efectuată în afara trupului soților prin intermediul altora, a căror competență și activitate tehnică determină succesul intervenției; ea încredințează viața și identitatea embrionului puterii medicilor și a biologilor și instaurează o dominare a tehnicii asupra originii și destinului persoanei umane. O astfel de relație de dominare este în sine contrară demnității și egalității care trebuie să fie comună părinților și copiilor.

Conceperea *in vitro* este rezultatul acțiunii tehnice prin care are loc fecundarea; *de fapt, ea nu este nici obținută, nici voită ca expresie și rod al unui act specific al unirii conjugale. De aceea în FIVET omoloagă, chiar considerată în contextul raporturilor conjugale existente de fapt, nașterea persoanei umane este lipsită în mod obiectiv de perfecțiunea sa: aceea de a fi punctul final și rodul actului conjugal prin care soții pot deveni “cooperatori cu Dumnezeu la transmiterea darului vieții unui nou om”[50].* Aceste motivații fac să se înțeleagă de ce actul iubirii conjugale este considerat de învățătura Bisericii ca unicul loc demn al procreației umane. Pentru aceleași motivații așa-numitul “caz simplu”, adică o procedură FIVET omoloagă, purificată de orice compromis cu practicile abortive ale distrugerii de embrioni și cu masturbația, rămâne din punct de vedere moral o tehnică ilicită întrucât lipsește procreația umană de demnitatea care-i este proprie și naturală. Desigur, FIVET omoloagă nu este marcată de toată acea negativitate etică întâlnită în procreația extraconjugală; familia și căsătoria continuă să constituie ambientul nașterii și educării copiilor. Cu toate acestea, în conformitate cu doctrina tradițională cu privire la bunurile căsătoriei și la demnitatea persoanei, *judecata morală a Bisericii rămâne împotriva fecundării omoloage in vitro; aceasta este în ea însăși ilicită și împotriva demnității procreației și unirii conjugale, chiar și atunci când se iau toate măsurile pentru a evita moartea embrionului uman.* Deși nu poate fi aprobată modalitatea prin care este obținută zămisirea umană în FIVET, cu toate acestea, orice copil care vine pe lume trebuie să fie primit ca un dar viu al bunătății divine și trebuie educat cu iubire.

6. Cum trebuie evaluată din punct de vedere moral inseminarea artificială omoloagă?

Inseminarea artificială omoloagă în cadrul căsătoriei nu poate fi admisă, decât în cazul în care mijlocul tehnic nu se substituie actului conjugal, ci este o facilitare și un ajutor pentru ca acesta să-și atingă scopul său natural.

Învățătura magisteriului în această privință a fost deja explicată[51]: ea nu este doar expresie a circumstanțelor istorice deosebite, ci se fundamentează atât pe doctrina Bisericii cu privire la legătura dintre unirea conjugală și procreație, cât și pe considerarea naturii personale a actului conjugal și a procreației umane. “Actul conjugal, în structura sa naturală, este o acțiune personală, o cooperare simultană și imediată a soților, care, prin însăși natura celor care acționează și proprietatea actului, este expresia dăruirii reciproce, care, conform cuvintelor *Sfintei Scripturi*, efectuează unirea “într-un singur trup”[52]. Așadar, conștiința morală “nu condamnă în mod necesar folosirea unor astfel de mijloace artificiale care sunt orientate în mod unic să faciliteze actul natural, pentru ca acesta să poată să-și atingă scopul”[53]. De aceea, dacă mijlocul tehnic facilitează actul conjugal sau îl ajută să ajungă la scopurile sale naturale, din punct de vedere moral poate fi acceptat. Dimpotrivă, dacă se substituie actului conjugal, este ilicit din punct de vedere moral. Inseminarea artificială care se substituie actului conjugal este interzisă din cauza disocierii voluntare a celor două semnificații ale actului conjugal. Masturbarea, prin intermediul căreia în mod obișnuit este procurată sperma, este un alt semn al acestei disocieri; chiar și atunci când este făcut în vederea procreației, gestul rămâne lipsit de semnificația sa de unire: “Îi lipsește relația sexuală cerută de ordinea morală, aceea care realizează într-un context de iubire adevărată, semnificația integrală a dăruirii reciproce și a procreației umane”[54].

7. Ce criteriu moral trebuie propus cu privire la intervenția medicului în procreația umană?

Actul medical nu trebuie să fie evaluat numai în raport cu dimensiunea sa tehnică, ci și – și aceasta mai presus de toate – în relație cu finalitatea sa, care este binele persoanelor și sănătatea lor corporală și psihică. Criteriile morale pentru intervenția medicală în procreație se deduc din demnitatea persoanelor umane, din sexualitatea lor și din originea lor. *Medicina care vrea să slujească binele integral al persoanei umane trebuie să respecte valorile specifice umane ale sexualității*[55]. *Medicul este în serviciul persoanei și al procreației umane: nu are facultatea de a dispune nici de a decide asupra lor.* Intervenția medicală respectă demnitatea persoanei atunci când urmărește să ajute actul conjugal fie pentru a-i facilita împlinirea, fie pentru a-i permite să ajungă la scopul său, o dată ce a fost realizat în mod normal[56]. Dimpotrivă, uneori se întâmplă ca intervenția medicală din punct de vedere tehnic să se substituie actului conjugal pentru a obține o procreație care nu este nici rezultatul, nici rodul său: în acest caz, actul medical nu este, așa cum ar trebui, în serviciul unirii conjugale, ci își arogă funcția procreatoare și astfel contrazice demnitatea și drepturile inalienabile ale soților și ale copilului care trebuie să se nască. Umanizarea medicinei, care este astăzi cerută de toți, impune respectarea demnității integrale a persoanei umane în primul rând în actul și în momentul în care soții transmit viața unei noi persoane. De aceea, este logic să adresăm și un apel insistent către medicii și cercetătorii catolici pentru a da o mărturie exemplară despre respectul datorat embrionului uman și demnității procreației.

Personalul medical și cel care îngrijește în spitalele și clinicile catolice este în mod special invitat să-și onoreze obligațiile morale la care s-a angajat, adesea cerute și de statute. Responsabilii acestor spitale și clinici catolice, care adesea sunt călugări, trebuie să se preocupe să asigure și să promoveze respectarea atentă a normelor morale amintite în prezenta instrucțiune.

8. Suferința din cauza sterilității conjugale

Suferința soților care nu pot avea copii sau care se tem să aducă pe lume un copil cu handicap este o suferință pe care toți trebuie să o înțeleagă și să o evalueze în mod adecvat.

Dorința soților de a avea un copil este naturală: exprimă vocația la paternitate și la maternitate înscrisă în iubirea conjugală. Această dorință poate fi și mai mare dacă soții suferă de o sterilitate care apare ca incurabilă. Cu toate acestea, căsătoria nu le conferă soților dreptul de a avea un copil, ci numai dreptul de a avea acele acte naturale care *per se* sunt orânduite spre procreație[57]. *Un drept adevărat și propriu de a avea un copil ar fi contrar demnității și naturii sale. Copilul nu este ceva datorat și nu poate fi considerat ca obiect de proprietate: este, mai ales, un dar, “cel mai mare”[58] și gratuit dar al căsătoriei, și este o mărturie vie a dăruirii reciproce a părinților săi. Din această cauză copilul are dreptul – așa cum s-a amintit – de a fi rodul actului specific al iubirii conjugale a părinților săi și de a fi respectat ca persoană încă din momentul conceperii sale.*

Sterilitatea, oricare i-ar fi cauza și prognoza, este desigur o încercare dură. Comunitatea credincioșilor este chemată să lumineze și să susțină suferința celor ce nu pot să-și împlinească dorința legitimă la maternitate și paternitate. Soții care se află în aceste situații dureroase sunt chemați să descopere în ele ocazia pentru o participare aparte la crucea Domnului, izvor de fecunditate spirituală. Cuplurile sterile nu trebuie să uite că “și atunci când procreația nu este posibilă, viața conjugală nu-și pierde valoarea. De fapt, sterilitatea fizică poate fi o ocazie pentru soți de a contribui cu alte servicii importante la viața persoanelor umane, ca, de exemplu, adopția, diferitele forme de opere educative, ajutorarea altor familii, a copiilor săraci sau cu handicap”[59].

Mulți cercetători sunt angajați în lupta împotriva sterilității. Apărând demnitatea procreației umane, unii au ajuns la rezultate care, în trecut, păreau de neatins. Oamenii de știință sunt, așadar, încurajați să continue cercetările lor, pentru a preveni cauzele sterilității și pentru a le aduce remedii, astfel încât soții sterili să ajungă să reușească să procreeze respectând demnitatea lor personală și a celui care se va naște.

III. MORALA ȘI LEGEA CIVILĂ

Valori și obligații morale pe care legislația civilă trebuie să le respecte și să le promulge în acest domeniu

Dreptul inviolabil la viață al oricărui individ uman nevinovat, drepturile familiei și ale instituției matrimoniale constituie valori morale fundamentale, pentru că privesc condiția naturală și vocația integrală a persoanei umane; în același timp, sunt elemente constitutive ale societății civile și ale orânduirii sale. Din acest motiv noile posibilități tehnologice deschise în domeniul biomedicinii cer intervenția autorităților politice și a legislatorului, pentru că recurgerea necontrolată la aceste tehnici ar putea duce la consecințe imprevizibile și periculoase pentru societatea civilă. Apelul la conștiința fiecăruia și la autoimpunerea unor norme din partea cercetătorilor nu poate fi suficient pentru respectarea drepturilor personale și a ordinii publice. Dacă legislatorul care răspunde de binele comun ar omite să vegheze, ar putea fi expropriat de prerogativele sale de către cercetători, care și-ar aroga conducerea omenirii în numele noilor descoperiri biologice și a presupuselor procese de “ameliorare a condițiilor de viață” ce provin din acestea. “Eugenia” și discriminările dintre ființele umane ar putea fi legitimate: aceasta ar constitui o violență și o ofensă gravă aduse egalității, demnității și drepturilor fundamentale ale persoanei umane. Intervenția autorității publice trebuie să se inspire din principiile raționale care reglementează raporturile dintre legea civilă și legea morală. Datoria legii civile este să asigure binele comun al persoanelor prin recunoașterea și apărarea drepturilor fundamentale, promovarea păcii și a moralității publice[60]. În nici un ambient al vieții nu poate legea civilă să se substituie conștiinței, nici nu poate emite norme în ceea ce iese din competența sa; ea trebuie uneori să tolereze în vederea ordinii publice ceea ce nu poate interzice fără a provoca prin aceasta o daună mai gravă. Cu toate acestea, drepturile inalienabile ale persoanei trebuie să fie recunoscute și respectate de către societatea civilă și de autoritatea publică. Aceste drepturi nu depind nici de oamenii luați în parte, nici de părinți și nici nu reprezintă o concesie a societății și a statului: ele aparțin naturii umane și sunt inerente persoanei în virtutea actului creator din care însăși persoana își trage originea. Printre aceste drepturi fundamentale trebuie să amintim în această privință:

a) dreptul la viață și la integritate corporală de care se bucură fiecare ființă umană din momentul conceperii până la moarte; b) drepturile familiei și căsătoriei ca instituție și, în acest domeniu, dreptul copilului de a fi conceput, adus pe lume și educat de părinții săi.

Asupra acestor două argumente trebuie să oferim aici câteva explicații. În diferite state, unele legi au autorizat uciderea directă a celor nevinovați: în momentul în care o lege pozitivă lipsește o categorie de ființe umane de protecția pe care legislația civilă trebuie să le-o acorde, statul neagă egalitatea tuturor în fața legii. Atunci când statul nu pune puterea sa în serviciul drepturilor fiecărui cetățean, și în special ale celui care este slab, sunt amenințate înseși fundamentele statului de drept. În consecință, autoritatea publică nu poate să aprobe ca ființele umane să fie chemate la existență prin acele proceduri care le expun la riscuri foarte grave, așa cum s-a prezentat mai sus. Și dacă legea civilă și autoritățile publice ar aproba

tehnicile de transmitere artificială a vieții și experimentele legate de acestea, ar face mai largă breșa deschisă legislației avortului. Ca o consecință a respectului și protecției care trebuie asigurate copilului care trebuie să se nască, încă din momentul conceperii sale, legea trebuie să prevadă sancțiuni penale potrivite pentru orice violare deliberată a drepturilor sale. Legea nu poate să tolereze – dimpotrivă trebuie să interzică în mod expres – ca ființele umane, fie chiar în stadiul embrionar, să fie tratate ca obiect de experiment, să fie mutilate sau distruse, sub pretextul că ar fi superflue sau incapabile de a se dezvolta în mod normal.

Datoria autorității publice este de a garanta instituției familiei, pe care se fundamentează societatea, protecția juridică la care ea are dreptul. Prin faptul că este în slujba persoanei, autoritatea publică trebuie să fie și în serviciul familiei. Legea civilă nu poate să acorde garanția sa acelor tehnici de procreație artificială care sustrag în beneficiul a terțe persoane (medici, biologi, puteri economice sau guvernamentale) ceea ce constituie un drept inerent relației dintre soți și de aceea nu poate legaliza donarea de gameți între persoane care nu sunt unite în mod legitim în căsătorie. În plus, legislația trebuie să interzică, în virtutea sprijinului pe care-l datorează familiei, băncile de embrioni, inseminările *post mortem* și “maternitatea substitutivă”. *Între datoriile autorității publice este și aceea de a acționa în așa fel ca legea civilă să se conformeze normelor fundamentale ale legii morale în ceea ce privește drepturile omului, ale vieții umane și ale instituției familiei. Oamenii politici trebuie să se angajeze, prin intervenția lor asupra opiniei publice, să obțină în aceste puncte esențiale consensul cel mai mare posibil în societate și să-l întărească acolo unde acesta ar risca să fie slăbit sau să dispară.*

În multe țări legalizarea avortului și toleranța juridică a cuplurilor necăsătorite fac mai dificilă obținerea respectării drepturilor fundamentale afirmate în această instrucțiune. Dorim ca statele să nu-și asume responsabilitatea de a face și mai grave aceste situații de nedreptate, periculoase pentru binele social. Dimpotrivă, este de dorit ca națiunile și statele să devină conștiente de toate implicațiile culturale, ideologice și politice în legătură cu tehnicile de procreație artificială și să știe să găsească înțelepciunea și curajul necesare pentru a promulga legi mai drepte și care respectă viața umană și instituția familială. *Legislația civilă din numeroase state, după opinia multora, conferă o legitimitate care nu ar trebui să fie dată unor anumite metode tehnice; ea se arată incapabilă de a garanta acea moralitate, conformă cu exigențele naturale ale persoanei umane și cu “legile nescrise” imprimare de Creator în inima omului. Toți oamenii de bunăvoință trebuie să se angajeze, în special în domeniul profesiei lor și în exercitarea drepturilor lor civile, ca să fie reformate legile civile inacceptabile din punct de vedere moral și corectate practicile ilicite. De aceea, împotriva acestor legi trebuie propusă și recunoscută “obiecția de conștiință”. Și mai mult încă, începe să se impună cu acuitate, mai ales printre specialiștii în științe biomedicale, instanța conștiinței morale că este posibil ca printr-o “rezistență pasivă” – cum se spune – să fie oprită aprobarea juridică a acestor tehnici contrare vieții și demnității omului.*

CONCLUZIE

Răspândirea tehnologiilor de intervenție asupra proceselor procreației umane ridică probleme morale foarte grave în ceea ce privește respectul datorat ființei umane încă de la zămisirea sa și demnității persoanei, sexualității sale și transmiterii vieții. Cu acest document, Congregația pentru Doctrina Credinței, împlinind misiunea sa de a promova și a tutela învățătura Bisericii într-o materie așa de importantă, adresează o nouă invitație plină de grijă tuturor celor care, în virtutea rolului și angajării lor pot exercita o influență pozitivă pentru ca, în familie și în societate, să fie acordat respectul datorat vieții și iubirii: responsabililor de formarea conștiințelor și opiniei publice, oamenilor de știință și celor care profesază medicina, juriștilor și oamenilor politici. Ea dorește ca toți să înțeleagă incompatibilitatea care există între recunoașterea demnității persoanei umane și disprețul față de viață și iubire, între credința în Dumnezeu cel viu și pretenția de a decide în mod arbitrar asupra originii și destinului ființei umane.

În mod special Congregația pentru Doctrina Credinței adresează o invitație încrezătoare și o încurajare teologilor și, în mod deosebit, moralistilor pentru ca să aprofundeze și să facă tot mai accesibile credincioșilor conținutul învățăturii magisteriului Bisericii, în lumina unei antropologii sănătoase în materie de sexualitate și căsătorie în contextul unei necesare relații interdisciplinare. Astfel se pot înțelege tot mai bine motivațiile și validitatea acestei învățături; apărând omul împotriva exceselor puterii sale, Biserica lui Dumnezeu îi amintește motivațiile adevăratei sale noblețe; numai în acest mod se poate asigura omenerii de mâine posibilitatea de a trăi și de a iubi cu acea demnitate și libertate care provin din respectul față de adevăr. Indicațiile precise oferite în instrucțiunea prezentă nu intenționează deci să oprească efortul de a reflecta, ci mai curând să-i dea un nou impuls, în fidelitate necesară față de doctrina Bisericii.

În lumina adevărului despre darul vieții umane și a principiilor morale care urmează de aici, fiecare este invitat să acționeze, în domeniul propriei responsabilități, asemenea bunului samaritean și să-l recunoască și pe cel mai mic dintre fiii oamenilor ca aproapele său (cf. *Lc* 10,29-37). Cuvântul lui Cristos găsește aici o rezonanță nouă și aparține: “Ceea ce ați făcut unuia dintre frații mei cei mai mici, mie mi-ați făcut” (*Mt* 25,40).

Suveranul pontif Ioan Paul al II-lea, în cadrul audienței acordate subsemnatului prefect după reuniunea plenară a acestei congregații, a aprobat prezenta instrucțiune și a dispus publicarea ei.

Roma, sediul Congregației pentru Doctrina Credinței, 22 februarie 1987, în sărbătoarea Catedrei Sfântului Apostol Petru.

Card. Joseph Ratzinger, prefect

Alberto Bovone, arhiepiscop titular de Cezareea Numidiei, secretar

Note

[1] IOAN PAUL AL II-LEA, *Discurs adresat participanților la Cel de-al LXXXI-lea Congres al Societății Italiene de Medicină Internă și la al LXXXII-lea Congres al Societății Italiene de Chirurgie Generală*, 27 octombrie 1980, AAS, 72, 1980, 1126.

[2] PAUL AL VI-LEA, *Discurs în Adunarea Generală a Națiunilor Unite*, 4 octombrie 1965, AAS, 57, 1965, 878; Enciclica *Populorum progressio*, 13, AAS, 59, 1967, 263.

[3] PAUL AL VI-LEA, *Omilie la Liturgia de încheiere a anului sfânt*, 25 decembrie 1975, AAS, 68, 1976, 145; IOAN PAUL AL II-LEA, Enciclica *Dives in misericordia*, 30, AAS, 72, 1980, 1224.

[4] IOAN PAUL AL II-LEA, *Discurs adresat participanților la Cea de-a XXXV-a Adunare Generală a Asociației Mondiale a Medicilor*, 29 octombrie 1983, AAS, 76, 1984, 390.

[5] Cf. Declarația *Dignitatis humanae*, 2.

[6] Constituția pastorală *Gaudium et spes*, 22; IOAN PAUL AL II-LEA, Enciclica *Redemptor hominis*, 8, AAS, 71, 1979, 270-272.

[7] Cf. Constituția pastorală *Gaudium et spes*, 35.

[8] Constituția pastorală *Gaudium et spes*, 15. Cf. și PAUL AL VI-LEA, Enciclica *Populorum progressio*, 20, AAS, 59, 1967, 267; IOAN PAUL AL II-LEA, Enciclica *Redemptor hominis*, 15, AAS, 71, 1979, 286-289; Exortația apostolică *Familiaris consortio*, 8, AAS, 74, 1982, 89.

[9] IOAN PAUL AL II-LEA, Exortația apostolică *Familiaris consortio*, 11, AAS, 74, 1982, 92.

[10] Cf. PAUL AL VI-LEA, Enciclica *Humanae vitae*, 10, AAS, 60, 1968, 487-488.

[11] IOAN PAUL AL II-LEA, *Discurs adresat participanților la Cea de-a XXXV-a Adunare Generală a Asociației Mondiale a Medicilor*, 29 octombrie 1983, AAS, 76, 1984, 393.

[12] Cf. IOAN PAUL AL II-LEA, Exortația apostolică *Familiaris consortio*, 11, AAS, 74, 1982, 91-92; cf. și Constituția pastorală

Gaudium et spes, 50.

[13] CONGREGAȚIA PENTRU DOCTRINA CREDINȚEI, *Declarația despre avortul procurat*, 9, AAS, 66, 1974, 736-737.

[14] IOAN PAUL AL II-LEA, *Discurs adresat participanților la Cea de-a XXXV-a Adunare Generală a Asociației Mondiale a Medicilor*, 29 octombrie 1983, AAS, 76, 1984, 390.

[15] IOAN AL XXIII-LEA, Enciclica *Mater et magistra*, III, AAS, 53, 1961, 447.

[16] Constituția pastorală *Gaudium et spes*, 24.

[17] Cf. PIUS AL XII-LEA, Enciclica *Humani generis*, AAS, 42, 1950; PAUL AL VI-LEA, *Professio fidei*, AAS, 60, 1968, 436.

[18] IOAN AL XXIII-LEA, Enciclica *Mater et magistra*, III, AAS, 53, 1961, 447; cf. IOAN PAUL AL II-LEA, *Discurs adresat preoșilor participanți la un seminar de studiu despre "Procreația responsabilă"*, 17 septembrie 1983, *Învățăturile lui Ioan Paul al II-lea*, VI, 2, 1983,

562; "La originea fiecărei persoane umane există un act creator al lui Dumnezeu: nici un om nu vine la existență din întâmplare; este totdeauna punctul terminus al iubirii creatoare a lui Dumnezeu".

[19] Cf. Constituția pastorală *Gaudium et spes*, 24.

[20] Cf. PIUS AL XII-LEA, *Discurs către Uniunea Medico-Biologică "Sfântul Luca"*, 12 noiembrie 1944, *Discursuri și mesaje radio*, VI, 1944-1945, 191-192.

[21] Cf. Constituția pastorală *Gaudium et spes*, 50.

[22] Cf. Constituția pastorală *Gaudium et spes*, 51: "Atunci când este vorba de a pune de acord iubirea conjugală cu transmiterea responsabilă a vieții, moralitatea comportamentului nu depinde, așadar, numai de sinceritatea intenției și de aprecierea motivelor, ci ea trebuie să fie determinată după criteriile obiective care decurg din natura persoanei umane și a actelor ei, criterii care sunt destinate să mențină într-un context de adevărată iubire semnificația întreagă a dăruirii reciproce și a procreației umane".

[23] Constituția pastorală *Gaudium et spes*, 51.

[24] SFÂNTUL SCAUN, *Carta drepturilor familiei*, art. 4, *L'Osservatore romano*, 25 noiembrie 1983.

[25] CONGREGAȚIA PENTRU DOCTRINA CREDINȚEI, *Declarația despre avortul procurat*, 12-13, AAS, 66, 1974, 738.

[26] Cf. PAUL AL VI-LEA, *Discurs adresat participanților la Cel de-al XXIII-lea Congres Național al Jurnaliștilor Catolici Italiani*, 9 decembrie 1972, AAS, 64, 1972, 777.

[27] Obligația de a evita riscurile disproporționate implică un respect autentic față de ființele umane și corectitudinea intențiilor terapeutice. Ea cere ca medicul "să facă înainte de toate o evaluare atentă a eventualelor consecințe negative pe care utilizarea necesară a unei anumite tehnici de cercetare poate să o aibă asupra celui zămislit și să evite recurgerea la procedeele de diagnosticare despre ale căror finalități oneste și caracter cu totul inofensiv nu are suficiente garanții. Și dacă, așa cum se întâmplă adesea în alegerile umane, trebuie înfruntat un coeficient de risc, el se va preocupa să verifice ca acesta să fie compensat de o adevărată urgență a diagnozei și de importanța rezultatelor la care ajunge cu ajutorul ei în favoarea creaturii zămislite" (IOAN PAUL AL II-LEA, *Discurs adresat participanților la Întâlnirea "Mișcarea pentru viață"*, 3 decembrie 1982, *Învățăturile lui Ioan Paul al II-lea*, V, 3, 1982, 1512). Această precizare despre "riscul disproporționat" trebuie luată în considerație și în textele succesive ale acestei instrucțiuni, de fiecare dată când apare acest termen.

[28] IOAN PAUL AL II-LEA, *Discurs adresat participanților la Cea de-a XXXV Adunare Generală a Asociației Mondiale a Medicilor*, 29 octombrie 1983, AAS, 76, 1984, 392.

[29] Cf. IOAN PAUL AL II-LEA, *Discurs adresat participanților la o întâlnire a Academiei Pontificale de Științe*, 23 octombrie 1982, AAS, 75, 1983, 37: "Eu condamn în modul cel mai deschis și explicit manipulările experimentale făcute pe embrionul uman, pentru că ființa umană, din momentul zămislirii sale până la moarte, nu poate fi exploatată pentru nici un motiv".

[30] SFÂNTUL SCAUN, *Carta drepturilor familiei*, art. 4b, *L'Osservatore romano*, 25 noiembrie 1983.

[31] Cf. IOAN PAUL AL II-LEA, *Discurs adresat participanților la Întâlnirea “Mișcare pentru viață”*, 3 decembrie 1982, *Învățăturile lui Ioan Paul al II-lea*, V, 3, 1982, 1511: “Este inacceptabilă orice formă de experiment pe fetus, care poate să dăuneze integrității sau să-i înrăutățească condițiile, în afară de cazul că este vorba despre o încercare extremă de a-l salva de la moarte”. CONGREGAȚIA PENTRU DOCTRINA CREDINȚEI, *Declarația despre eutanasi*e, 4, AAS, 72, 1980, 550: “În lipsa altor remedii, este licit a se recurge, cu consimțământul bolnavului, la mijloacele puse la dispoziție de medicina cea mai avansată, chiar dacă sunt încă în stadiu experimental și nu sunt lipsite de risc”.

[32] Nimeni nu-și poate revendica, înainte de a exista, un drept subiectiv de a începe existența; cu toate acestea, este legitim a afirma dreptul copilului de a avea o origine pe deplin umană prin zămislirea conform naturii personale a ființei umane. Viața este un dar care trebuie să fie acordat în mod demn atât subiectului care-l primește, cât și subiecților care o transmit. Această precizare trebuie luată în considerație și atunci când se va explica procreația artificială umană.

[33] Cf. IOAN PAUL AL II-LEA, *Discurs adresat participanților la Cea de a XXXV-a Adunare Generală a Asociației Mondiale a Medicilor*, 29 octombrie 1983, AAS, 76, 1984, 391.

[34] Cf. Constituția pastorală *Gaudium et spes*, 50.

[35] Cf. IOAN PAUL AL II-LEA, Exortația apostolică *Familiaris consortio*, 14, AAS, 74, 1982, 96.

[36] Cf. PIUS AL XII-LEA, *Discurs adresat participanților la Cel de-al IV-lea Congres Internațional al Medicilor Catolici*, 29 septembrie 1949, AAS, 41, 1949, 559. După planul Creatorului, “omul va lăsa pe tatăl său și pe mama sa și se va uni cu soția sa și amândoi vor fi un singur trup” (*Gen* 2,24). Unitatea căsătoriei, legată de ordinea creației, este un adevăr accesibil rațiunii naturale. Tradiția și magisteriul Bisericii se referă adesea la cartea *Genezei* fie în mod direct, fie prin intermediul textelor *Noului Testament* ce fac referire la aceasta: *Mt* 19,4-6; *Mc* 10,5-8; *Ef* 5,31. Cf. ATENAGORA, *Legatio pro christianis*, 33, *PG*, 6,965-967; IOAN CRISOSTOMUL, *In Matthaum homiliae*, LXII,191, *PG*, 58,597; LEON CEL MARE, Scrisoarea *Ad rusticum*, 4, *PL* 54,1204; INOCENȚIU AL III-LEA, Scrisoarea *Gaudemus in Domino*, *DS*, 778; CONCILIUL AL II-LEA DIN LYON, Sesiunea a IV-a, *DS*, 860; CONCILIUL TRIDENTIN, Sesiunea a XXIV-a, *DS*, 1798, 1802; LEON AL XIII-LEA, Enciclica *Arcanum divinae sapientiae*, AAS, 12, 1879-80, 388-391; PIUS AL XI-LEA, Enciclica *Casti connubii*, AAS, 22, 1930, 546-547; CONCILIUL VATICAN II, Constituția pastorală *Gaudium et spes*, 48; IOAN PAUL AL II-LEA, Exortația apostolică *Familiaris consortio*, 19, AAS, 74, 1982, 101-102; *CDC*, can. 1056.

[37] Cf. PIUS AL XII-LEA, *Discurs adresat participanților la Cel de-al IV-lea Congres Internațional al Medicilor Catolici*, 29 septembrie 1949, AAS, 41, 1949, 560; *Discurs adresat participanților la Congresul Uniunii Catolice Italiene de Obstetrică*, 29 octombrie 1951, AAS, 43, 1951, 850; *CDC*, can. 1134.

[38] PAUL AL VI-LEA, Enciclica *Humanae vitae*, 12, AAS, 60, 1968, 488-489.

[39] PAUL AL VI-LEA, Enciclica *Humanae vitae*, 12, AAS, 60, 1968, 489.

[40] PIUS AL XII-LEA, *Discurs adresat participanților la Cel de-al II-lea Congres Mondial de la Napoli despre fecunditatea și sterilitatea umană*, 19 mai 1956, AAS, 48, 1956, 470.

[41] *CDC*, can. 1061. Conform acestui canon, actul conjugal este acela prin care căsătoria este consumată dacă cei doi soți “l-au săvârșit între ei în mod uman”.

[42] Cf. Constituția pastorală *Gaudium et spes*, 14.

[43] Cf. IOAN PAUL AL II-LEA, *Audiența generală*, 16 ianuarie 1980, *Învățăturile lui Ioan Paul al II-lea*, III, 1, 1980, 148-152.

[44] IOAN PAUL AL II-LEA, *Discurs adresat participanților la Cea de-a 35-a Adunare Generală a Asociației Mondiale a Medicilor*, 29 octombrie 1983, AAS, 76, 1984, 393.

[45] Cf. Constituția pastorală *Gaudium et spes*, 51.

[46] Cf. Constituția pastorală *Gaudium et spes*, 50.

[47] Cf. PIUS AL XII-LEA, *Discurs adresat participanților la Cel de-al IV-lea Congres Internațional al Medicilor Catolici*, 29 septembrie 1949, AAS, 41, 1949, 560: “Ar fi greșit să se considere că posibilitatea de a recurge la acest mijloc (fecundarea artificială) poate face validă căsătoria între persoane incapabile să o încheie din cauza impedimentului impotenței”.

[48] O problemă analogă a fost tratată de PAUL AL VI-LEA, *Humanae vitae*, 14, AAS, 60, 1968, 490-491.

[49] Cf. Partea I, 1.

[50] IOAN PAUL AL II-LEA, Exortația apostolică *Familiaris consortio*, 14, AAS, 74, 1982, 96.

[51] Cf. *Răspunsul Sfântului Oficiu*, 17 martie 1897, DS, 3323; PIUS AL XII-LEA, *Discurs adresat participanților la Cel de-al IV-lea Congres*

Internațional al Medicilor Catolici, 29 septembrie 1949, AAS, 41, 1949, 560; *Discurs adresat participanților la Congresul Uniunii Catolice Italiene de Obstetrică*, 29 octombrie 1951, AAS, 43, 1951, 850; *Discurs adresat participanților la Cel de-al II-lea Congres Mondial de la Napoli despre fertilitatea și sterilitatea umană*, 19 mai 1956, AAS, 48, 1956, 471-473; *Discurs adresat participanților la Cel de-al VII-lea Congres Internațional al Societății Internaționale de Hematologie*, 12 septembrie 1958, AAS, 50, 1958, 733; IOAN PAUL AL II-LEA, *Enciclica Mater et magistra*, III, AAS, 53, 1961, 477.

[52] PIUS AL XII-LEA, *Discurs adresat participanților la Congresul Uniunii Catolice Italiene de Obstetrică*, 29 octombrie 1951, AAS, 43, 1951, 850.

[53] PIUS AL XII-LEA, *Discurs adresat participanților la Cel de-al IV-lea Congres Internațional al Medicilor Catolici*, 29 septembrie 1949, AAS, 41, 1949, 560.

[54] CONGREGAȚIA PENTRU DOCTRINA CREDINȚEI, *Declarația cu privire la câteva probleme de etică sexuală*, 9, AAS, 68, 1976, 86, care citează din constituția pastorală *Gaudium et spes*, 51; cf. *Decretul Sfântului Oficiu*, 2 august 1929, AAS, 21, 1929, 490; PIUS AL XII-LEA, *Discurs adresat participanților la Cel de-al XXVI-lea Congres al Societății Italiene de Urologie*, 8 octombrie 1953, AAS, 45, 1953, 678.

[55] Cf. IOAN AL XXIII-LEA, *Enciclica Mater et magistra*, III, AAS, 53, 1961, 447.

[56] Cf. PIUS AL XII-LEA, *Discurs adresat participanților la Cel de-al IV-lea Congres Internațional al Medicilor Catolici*, 29 septembrie 1949, AAS, 41, 1949, 560.

[57] Cf. PIUS AL XII-LEA, *Discurs adresat participanților la Cel de-al II-lea Congres Mondial de la Napoli despre fertilitatea și sterilitatea umană*, 19 mai 1956, AAS, 48, 1956, 471-473.

[58] Constituția pastorală *Gaudium et spes*, 50.

[59] IOAN PAUL AL II-LEA, Exortăția apostolică *Familiaris consortio*, 14, AAS, 74, 1982, 97.

[60] Cf. Declarația *Dignitatis humanae*, 7.

Autor: Cardinal Joseph Ratzinger

Traducător: pr. Isidor Chinez

Copyright: Libreria Editrice Vaticana; Editura Presa Bună

Publicarea în original: 22.02.1987